

Toegang tot basisvoorzieningen

bekijk online versie: <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/toegang-tot-basisvoorzieningen>

Geografisch bereik	Temporeel bereik	Laatste update
Vlaanderen	2022	26/01/2024

Bijna de hele bevolking heeft basisvoorzieningen op fietsafstand, twee derde heeft basisvoorzieningen op wandelafstand

In 2050 moeten volgens de [strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen](#) meer mensen basisvoorzieningen in de directe leefomgeving vinden.

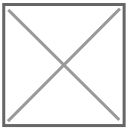
Autoverplaatsingen kunnen zo worden vervangen door verplaatsingen te voet of met de fiets, wat voordelen biedt voor milieu en gezondheid. Deze doelstelling kadert binnen het internationale concept van de 15-minuten-stad, waarin gewoond wordt in compacte, diverse en kwalitatief ontworpen buurten met winkels, kantoren, scholen, gezondheidszorg, sport, cultuur en ontspanning op wandelafstand.

In 2022 had 98% van de inwoners in Vlaanderen toegang tot een korf van basisvoorzieningen op minder dan 15 minuten fietsen, d.w.z. op minder dan 3,75 km, vanuit hun woning: een bakker, slager of kleine voedingswinkel, een dokter, een apotheker, en een lagere en/of kleuterschool.

Dit betekent dat er eigenlijk amper woonomgevingen zonder basisvoorzieningen op fietsafstand zijn in Vlaanderen. Deze woonomgevingen bevinden zich vooral in het landelijk gedeelte van Vlaanderen (circa 100 000 personen), waarvan meer dan twee derde buiten de kernen (circa 70 000 personen). Op het kaartbeeld springen delen van de Westhoek, de Kustpolders en Haspengouw in het oog.

Toegang tot basisvoorzieningen binnen 15 min met de fiets

Voor 69% van de Vlamingen bevinden de basisvoorzieningen zich op minder dan 15 minuten wandelen van de woning, d.w.z. op minder dan 1,2 km. Deze woonomgevingen hebben gemiddeld een inwonersdichtheid van 56 inwoners/ha, en zijn voornamelijk gesitueerd in de kernen (62%, waarvan 37% verstedelijkt, 11% randstedelijk en 14% landelijk).

De nabijheid van basisvoorzieningen is één van de kwaliteiten van het wonen in Vlaanderen. De verklaringen hiervoor zijn deels historisch. De geografie van Vlaanderen maakte het mogelijk om op nagenoeg alle plekken te bouwen. De Ferrariskaarten uit de 18e eeuw illustreren deze historische nederzettingsstructuur van Vlaanderen, gekenmerkt door grotere en kleinere steden op relatief korte afstand van elkaar, maar vooral ook door veel kernen en tussenliggende verspreide agrarische bebouwing. Het gewestplan, goedgekeurd in de jaren '70 van de vorige eeuw, consolideerde deze verspreide bebouwde context grotendeels en breidde ze nog uit met later te ontwikkelen woongebieden. De voorzieningen hebben omwille van een economische logica het wonen gevolgd en bevinden zich nabij de woningen.

Hoewel een groot deel van de bevolking basisvoorzieningen op wandel- en/of fietsafstand heeft, gebeurde in 2022 nog [55% van de verplaatsingen tussen 1 en 5 km met de auto](#). Verplaatsingen korter dan 1 km gebeurden in 76% van de gevallen wel te voet of met de fiets.

Ruim de helft van de bevolking heeft toegang tot basisvoorzieningen op maat van ouderen en minder mobiele doelgroepen

Niet iedereen is even mobiel. In het kader van de [walkability-tool](#) van het Vlaams Instituut Gezond Leven werd ingeschat dat ouderen zich te voet trager en minder ver verplaatsen. In 2022 had 55% van de inwoners in Vlaanderen op 800 m van de woning basisvoorzieningen gericht op ouderen (d.w.z. de korf zonder lagere en/of kleuterscholen). Deze woonomgevingen, die ook voor minder mobiele gebruikers geschikt zijn, hebben gemiddeld een inwonersdichtheid van 68 inwoners/ha, en liggen voor iets meer dan de helft in de kernen (52%). Niet alleen een deel van de verstedelijkte kernen (33%), maar ook een deel van de randstedelijke (8%) en landelijke kernen (11%) worden gekenmerkt door de hoge wandelbereikbaarheid van voorzieningen voor ouderen of minder mobiele.

Onderzoek naar impact van schaalvergroting en kernversterking nodig

Vlaanderen heeft dus een positieve uitgangspositie qua toegang tot basisvoorzieningen in de directe leefomgeving. Door het verspreide woon- en voorzieningenpatroon kunnen heel wat inwoners een korf van basisvoorzieningen op fiets- en/of wandelafstand van hun woning vinden. Dit draagt bij tot de goede woonkwaliteit in Vlaanderen.

In de toekomst is extra longitudinale analyse aangewezen om na te gaan of de toegang tot basisvoorzieningen de komende jaren in de goede richting blijft evolueren. Zo is het onder andere relevant om te onderzoeken wat de impact van schaalvergroting van de voorzieningen is op hun nabijheid. We denken hierbij aan het verdwijnen van buurtwinkels en de vervanging hiervan door kleinere supermarkten, maar ook aan de pensionering van lokale dokters en de trend om deze dienstverlening te laten evolueren tot gezondheidscentra waar meerdere gezondheidswerkers samenwerken.

Ook is het nuttig om de evolutie van de toegang tot basisvoorzieningen te analyseren in relatie tot de evolutie van de verspreide bebouwing en de kernversterking in Vlaanderen. In het [Ruimterapport 2021](#) stelden we vast dat zowel de kernversterking als de verspreide bebouwing in Vlaanderen toenam. Het is nog niet duidelijk wat dit als impact heeft op de bereikbaarheid van basisvoorzieningen vanuit de woning.

Aanvullende informatie

Definitie

In navolging van eerdere onderzoeken door het Vlaams Instituut Gezond Leven in het kader van de walkability-tool werd toegang tot basisvoorzieningen geoperationaliseerd op basis van bereikbaarheid binnen 15 minuten van de woning. Te voet zijn dit de basisvoorzieningen op minder dan 1,2 km van de woning (wandelsnelheid van 4,8 km/u) en met de fiets zijn dit degenen op minder dan 3,75 km van de woning (fietsnelheid van 15 km/u). De korf met basisvoorzieningen bestaat uit (1) een bakker, slager of kleine voedingswinkel, (2) een dokter, (3) een apotheker, en (4) een lagere en/of kleuterschool.

Verantwoording en beleidscontext

Het ruimtelijk beleid van de knooppuntontwikkeling uit de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen wil meer mensen laten wonen op goed voorziene plaatsen. Op die manier kan een deel van de huidige autoverplaatsingen op een duurzamere manier gebeuren, zoals met de fiets en te voet. De ruimtelijke organisatie draagt zo bij tot mobiliteitsbeheersing, vermindering van de milieudruk van mobiliteit, en een gezondheidsbevorderende leefomgeving die aanzet tot bewegen.

Dit sluit ook aan bij het nog ambitieuzere internationale streven naar de [15-minuten-stad](#), waarbinnen je op 15 minuten wandelen of fietsen alle essentiële functies vindt: winkels, kantoren, scholen, gezondheidszorg, sport, cultuur en ontspanning ... Monofunctionele kantoorwijken, slaapsteden en winkelcentra zijn hierbij niet gewenst. De 3 D's van de stadsplanning ("Density, Diversity, Design") vormen de cruciale pijlers van de 15-minutenstad. Zonder dichtheid worden de afstanden te groot, zonder mix van functies zijn niet alle voorzieningen aanwezig, en zonder goed ontwerp van de openbare ruimte krijg je geen 'bewandelbare' stad.

Doelen

De strategische visie van het BRV stelt dat in 2050 meer mensen basisvoorzieningen in de directe leefomgeving moeten vinden.

Gerelateerde documenten

- [Strategische visie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen](#)
- [Walkability-tool](#)

Databronnen

- Voorzieningen
- Wegenregister
- Inwoners 2022
- Kernen 2022
- Verstedelijkt, randstedelijk en landelijk 2022

Berekeningswijze

Voor iedere locatie in Vlaanderen werden drie buffers gecreëerd met de gebieden die binnen 15 minuten bereikbaar zijn: 1) max. 3,75 km voor verplaatsingen met de fiets (fietsnelheid van 15 km/u), 2) max. 1,2 km voor verplaatsingen te voet (wandelsnelheid van 4,8 km/u) en 3) max. 800 m voor verplaatsingen van minder mobiele inwoners (wandelsnelheid van 3,2 km/u). De afstanden werden berekend over het openbaar wegennetwerk van het Wegenregister, met uitzondering van autosnelwegen, op- en afritten, parallelwegen, dienstwegen, tramwegen en veren. Binnen deze buffers werden vervolgens de plekken geselecteerd waar alle voorzieningen uit de basiskorf gecombineerd aanwezig zijn. Het aantal inwoners op deze plekken bepaalde ten slotte de toegang tot basisvoorzieningen. Voor een verdere ruimtelijke differentiatie werd nog een overlay uitgevoerd van deze plekken met de kernen en verstedelijkte, randstedelijke en landelijke gebieden.

Gerelateerde documenten

Crols, T., Verachtert, E., Poelmans, L. (2023). Ontwikkelingskansen op basis van knooppuntwaarde en voorzieningenniveau, toestand 2022. Technische fiches, uitgevoerd in opdracht van het Vlaams Planbureau voor Omgeving (te publiceren)

[Wegenregister](#)

Bovenliggende onderwerpen

[Ruimte](#)

[Gezondheid](#)

[Duurzame ruimtelijke ontwikkeling](#)